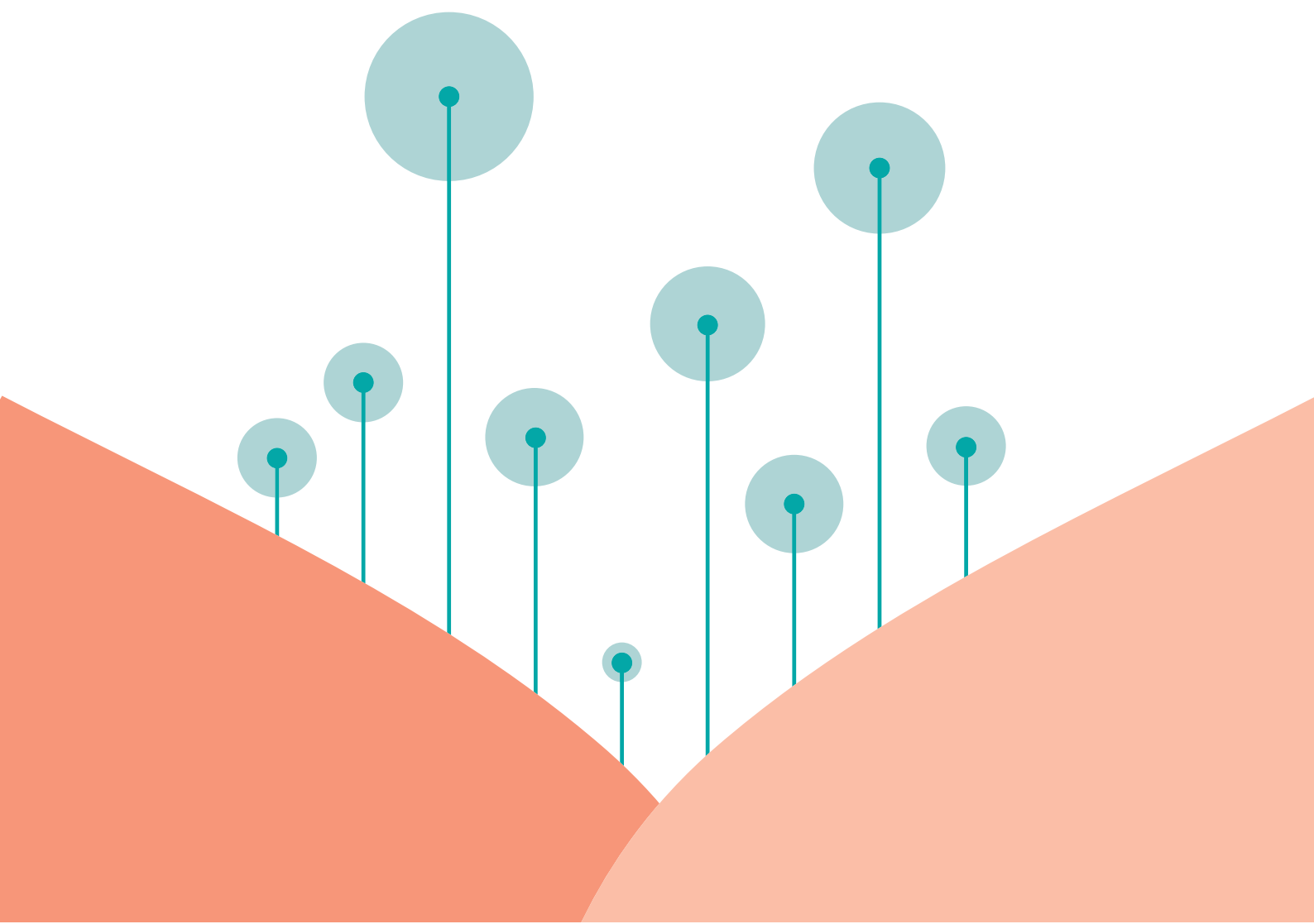

Samen zorgen voor minder CO₂

RESULTATEN MAATREGELLIJST 2019

APRIL 2020

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	3
-----------	---

1

De Maatregellijst	4
1.1 Wat is de Maatregellijst?	4
1.2 Werking van de Maatregellijst	5

2

Het gebruik van de Maatregellijst in 2019 – Highlights	7
--	---

3

De Maatregellijst 2019 in cijfers	8
3.1 Gebruik van de Maatregellijst over 2019 in detail	9
3.1.1 Kantoren	10
3.1.2 Personenmobiliteit	12
3.1.3 Materieel	14
3.1.4 Logistiek en transport	16
3.1.5 Onderaannemers en leveranciers	18
3.1.6 Organisatiebeleid algemeen	20
3.1.7 Bouwplaats	22
3.1.8 Scope 3	24
3.1.9 Advies	26
3.1.10 Bedrijfshallen	28
3.1.11 Materiaalgebruik	30
3.1.12 Afval	32
3.1.13 Waterbouw schepen	34
3.1.14 Aanbesteden	36
3.1.15 ICT	38
3.1.16 Aanbesteden	40
3.1.17 ICT	41
3.2 Meest genomen maatregelen en sterkste groeiers	42
3.3 Algemene aanpassingen in de Maatregellijst 2020 t.o.v. 2019	44

4

Maatschappelijke ontwikkelingen Maatregellijst 2019	45
Colofon	48

INLEIDING

Dit is de vierde jaarrapportage over het gebruik van de Maatregellijst van de CO₂-Prestatieladder, met een analyse van het gebruik over het jaar 2019 en een vergelijking met de voorgaande jaren.

Door het invullen van de Maatregellijst geven organisaties aan welke CO₂-reductiemaatregelen zij nemen als onderdeel van hun certificering in het kader van de CO₂-Prestatieladder.

Hoofdstuk 1 gaat in op de functie en de werking van de Maatregellijst, hoofdstuk 2 geeft het gebruik van de Maatregellijst in 2019 in cijfers weer en geeft per categorie inzicht in meest genomen maatregelen, in maatregelen die meer aandacht zouden kunnen krijgen, en in de veranderingen ten opzichte van 2018. Ook wordt een doorkijk gegeven naar de aanpassingen aan de lijst voor 2020. Hoofdstuk 3 geeft enkele conclusies over de ontwikkeling van het gebruik van de Maatregellijst.

1 DE MAATREGELLIJST

1.1 Wat is de Maatregellijst?

Als onderdeel van certificering volgens de CO₂-Prestatieladder stellen organisaties ambitieuze CO₂-reductiedoelstellingen vast en definiëren zij reductie-maatregelen (eis 3.B.1). Maar wat is ambitieus? Dat dient een organisatie vast te stellen 'in vergelijking met sectorgenoten'.¹

Met de toename van het aantal gecertificeerde organisaties nam de behoefte toe aan een hulpmiddel dat zicht geeft op de inzet van andere organisaties in de sector, om daar de eigen maatregelen en doelstellingen aan te kunnen spiegelen. De Maatregellijst biedt dit hulpmiddel.

De organisaties die deelnemen aan de CO₂-Prestatieladder geven jaarlijks in een digitaal systeem aan welke maatregelen zij hebben genomen, of van plan zijn door te voeren. Daarmee ontstaat een (geanonimiseerd) overzicht van reductiemaatregelen die door al deze organisaties genomen worden, dat onder meer wordt gebruikt om de lijst voor het volgende jaar te actualiseren. Door middel van de Maatregellijst kunnen organisaties zich vergelijken met sectorgenoten met vergelijkbare bedrijfsactiviteiten. Voor organisaties die beginnen met de CO₂-Prestatieladder kan de lijst ook ideeën opleveren voor mogelijk te nemen maatregelen. De Maatregellijst is hiermee een lijst vóór en door deelnemende organisaties².

¹ In dit artikel worden niet overal de formele termen gebruikt omwille van de leesbaarheid; zie het 'Handboek CO₂-Prestatieladder 3.0' voor exacte definities en termen.

² In deze rapportage gebruiken we de term organisaties, omdat naast bedrijven ook overheden en andere organisaties op de Ladder gecertificeerd zijn en dus de Maatregellijst invullen.

De eerste versie van de lijst is in 2015 samengesteld op basis van een analyse van een groot aantal reductieplannen die organisaties hebben opgesteld in het kader van de CO₂-Prestatieladder, gevolgd door afstemming met brancheorganisaties. Het is een weerslag van maatregelen die organisaties zelf daadwerkelijk in de praktijk toepassen. Om de lijst hanteerbaar te houden zijn de maatregelen generiek geformuleerd.

Vanaf 2016 is het voor alle deelnemers aan de CO₂-Prestatieladder (niveau 3 en hoger) verplicht om de Maatregellijst in te vullen. 2019 is het vierde jaar waarin de Maatregellijst door de deelnemende organisaties is ingevuld. Per 1 januari 2020 zijn er 951 laddercertificaten uitgegeven, waar circa 3500 organisaties onder vallen. Dit jaar hebben 945 organisaties met een Laddercertificaat de Maatregellijst ingevuld.

***“Ik vind de relatie/
toelichting met
(NL- en EU-)wet-
geving nuttig.
Bijv. bij personen-
mobiliteit staat
een EU doelstelling
met betrekking tot
CO-uitstoot gr/km”***

— gecertificeerde organisatie

1.2 Werking van de Maatregellijst

De Maatregellijst bestaat uit een aantal CO₂-reductie-maatregelen, verdeeld over verschillende categorieën of activiteiten (verder categorieën genoemd). Per maatregel zijn drie niveaus van implementatie aangegeven: A, B of C (zie kader hieronder).

Een organisatie hoeft alléén de maatregelen in te vullen voor de categorieën waarvan de organisatie zelf bepaalt dat deze voor deze organisatie relevant zijn. Niet alle categorieën zijn voor een organisatie relevant, bijvoorbeeld omdat een organisatie een bepaalde activiteit niet in huis heeft. Zo zal niet elke organisatie bedrijfshallen hebben of gebruik maken van graafmachines. Ook kan een organisatie ervoor kiezen in sommige categorieën niet actief te sturen op CO₂-reductie, bijvoorbeeld omdat de omvang van de emissies van die categorie relatief klein is in vergelijking met andere emissies van de organisatie. Zo kunnen voor een organisatie met een grote vloot van schepen of materieel de emissies gerelateerd aan kantoren relatief klein zijn. In de terminologie van de CO₂-Prestatieladder noemen we dat ‘niet materieel’. Natuurlijk staan niet alle denkbare maatregelen in de lijst, daarmee zou de lijst te lang worden. Een organisatie kan daarom ook eigen maatregelen toevoegen. Bij de jaarlijkse audit voor de Ladder door een onafhankelijke Certificerende Instelling (CI) dient de door de organisatie ingevulde lijst als onderbouwing van haar relatieve positie van de reductieambities en -plannen, in vergelijking met die van sectorgenoten. De Maatregellijst biedt de CI een handvat om te toetsen of de organisatie ambitieus is qua reductiedoelstelling, in relatie tot sectorgenoten, en continu werk maakt van CO₂-reductie.

Bij het invullen van de Maatregellijst wordt organisaties ook gevraagd om per jaar de ‘globale maat’ in te vullen: totaalgegevens van omzet, aantal mensen in dienst (fte's) en CO₂-uitstoot. Deze gegevens zijn niet opgenomen in deze rapportage.

De implementatieniveaus zijn als volgt gedefinieerd:

- **Categorie A** of “Standaard”: implementatieniveau dat wordt beschouwd als de standaard. D.w.z. slechts een enkel bedrijf, voor wie de categorie waarbinnen de maatregel valt relevant is, heeft deze maatregel geïmplementeerd.
- **Categorie B** of “Vooruitstrevend”: implementatieniveau dat wordt beschouwd als vooruitstrevend. D.w.z. 20% tot 50% van de bedrijven, voor wie de categorie waarbinnen de maatregel valt relevant is, heeft deze maatregel geïmplementeerd.
- **Categorie C** of “Ambitieuw”: implementatieniveau dat wordt beschouwd als ambitieus. D.w.z. meer dan 50% van de bedrijven, voor wie de categorie waarbinnen de maatregel valt relevant is, heeft deze maatregel geïmplementeerd.

Het gebruik van de ‘globale maat’ is primair bedoeld om individuele organisaties inzicht te geven in het verloop van de eigen emissies in de tijd, gerelateerd aan algemene bedrijfsgegevens. De ingevulde gegevens worden anoniem verwerkt en kunnen niet gebruikt worden om individuele organisaties met elkaar te vergelijken. Daarvoor zijn er te veel bedrijfsspecifieke omstandigheden die een dergelijke vergelijking kunnen beïnvloeden.

ANONIMITEIT

De gegevens die de organisaties invullen in de Maatregellijst worden opgeslagen in een online database. Alleen de organisatie zelf kan een uitdraai maken van de eigen gegevens, ter controle en om deze te kunnen bespreken met de CI. SKAO heeft alleen toegang tot geanonimiseerde gegevens ten behoeve van de jaarlijkse actualisatie van de lijst en voor bijvoorbeeld deze rapportage. SKAO heeft geen inzicht in de specifieke maatregelen die een organisatie heeft ingevuld. Ook de CI's of andere partijen hebben geen toegang tot de gegevens in de database.

JAARLIJKSE UPDATE VOOR EEN ZELFLEREND SYSTEEM

Jaarlijks vindt een update plaats van de Maatregellijst, aan de hand van de geanonimiseerde gegevens. Als het percentage van organisaties dat een specifieke maatregel doorvoert op niveau A ('standaard'), B ('vooruitstrevend') of C ('ambitieuw') groeit tot boven een bepaald aandeel, dan wordt het niveau van implementatie aangepast ('ambitieuw' wordt 'vooruitstrevend', 'vooruitstrevend' wordt 'standaard' – zie ook kader). Hiermee wordt de lat voor die specifieke maatregel hoger gelegd. Ook kunnen formuleringen worden aangepast en kunnen maatregelen worden toegevoegd of afgevoerd, bijvoorbeeld op basis van de maatregelen die organisaties zelf toevoegen of op basis van gesprekken met sectorvertegenwoordigers of deskundigen. Zo ontstaat een zelflerend systeem dat continu meegroeit met de mate waarin organisaties bepaalde maatregelen toepassen en dat ruimte biedt voor nieuwe maatregelen en innovaties: een praktische lijst voor en door organisaties.

Voor de actualisatie wordt jaarlijks een voorstel gemaakt. De nieuwe, geactualiseerde versie wordt vastgesteld door het **CCvD** (Centraal College van Deskundigen) van de CO₂-Prestatieladder.

Voor meer uitleg over de toepassing van de Maatregellijst, zie de [Maatregellijst-pagina](#) op de website van SKAO.

2 HET GEBRUIK VAN DE MAATREGELLIJST IN 2019 – HIGHLIGHTS

Op basis van de geanonimiseerde gegevens met betrekking tot de ingevulde maatregelen zijn een aantal bevindingen te melden over het gebruik van de Maatregellijst.

OPWEKKING VAN DUURZAME ELEKTRICITEIT, INZET VAN ANDERE BRANDSTOFFEN EN ELEKTRIFICATIE

Verscheidene maatregelen op de lijst zetten in op eigen opwekking van elektriciteit, toepassing van andere brandstoffen en elektrificatie van voertuigen en werktuigen. Net zoals in 2018 worden in absolute cijfers deze maatregelen nog niet door veel organisaties genomen, maar laten de cijfers wel een sterke groei zien van dit type maatregelen. Ook worden veel maatregelen die te maken hebben met elektrificatie en hernieuwbare brandstoffen als ‘custom’ maatregelen opgevoerd: zo wordt het gebruik van elektrische veegwagens en voertuigen genoemd en werken verschillende organisaties aan de introductie van waterstofvoertuigen en materieel. Deels zijn deze ‘custom’ maatregelen meegenomen in de update van de maatregellijst 2020.

OVERHEIDSMATREGELEN

Sommige maatregelen hangen samen met overheidsbeleid met betrekking tot energiebesparing, zoals de ‘Erkende Maatregelenlijsten’ (EML³) voor kantoren en bedrijfshallen en het energielabel voor kantoren. Voor de EML-maatregelen geldt dat organisaties in specifieke bedrijfscategorieën moeten aantonen dat ze deze maatregelen hebben doorgevoerd. Het zijn voor de hand liggende maatregelen met een terugverdientijd van minder dan 5 jaar. Zowel de maatregel ‘Erkende Maatregel voor bedrijfshallen’ als de maatregel ‘Erkende Maatregel voor kantoren’ laten beide een sterke groei zien.

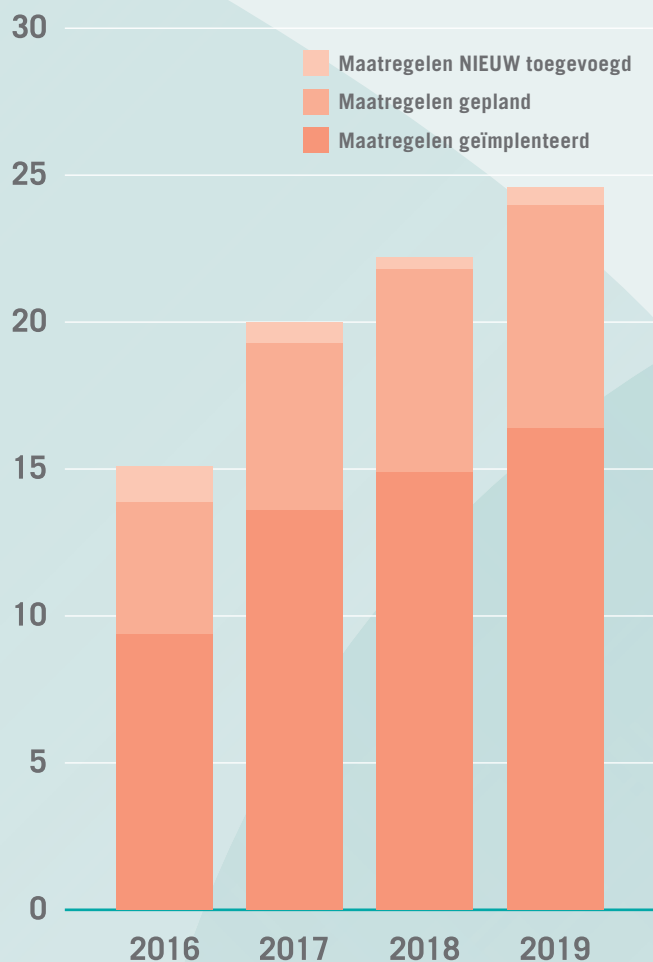
Het aantal organisaties dat maatregelen neemt gericht op inzicht en verbetering van het Energielabel voor kantoren neemt ook toe: van 158 in 2018 naar 234 (33%) in 2019, waarvan 195 organisaties (23%) hun kantoren gemiddeld energielabel C (of beter) hebben. In 2023 moeten alle kantoren minimaal Energielabel C hebben. Hier is dus nog wel werk aan de winkel.

MAATREGELEN SCOPE EN MATERIAALGEBRUIK

In 2019 zijn nieuwe maatregelen met betrekking tot hergebruik en circulariteit van beton en asfalt toegevoegd. Ondanks de toenemende aandacht voor hergebruik en circulariteit van deze materialen, zijn deze maatregelen nog maar beperkt opgepakt. Wellicht kan de formulering en positionering van deze maatregelen in de lijst worden verbeterd.

³ Zie voor meer informatie www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/energie-besparen/informatieplicht-energiebesparing/bedrijven-en-instellingen/erkende-maatregelenlijsten

3 DE MAATREGELLIJST 2019 IN CIJFERS

Figuur 1 Maatregelen per organisatie

In het kader van de CO₂-Prestatieladder bestaat een organisatie met dochterorganisaties uit een hoofdcertificaathouder met meerdere certificaathouders. De 945 organisaties die de Maatregellijst in 2019 hebben ingevuld, zijn dan ook de hoofdcertificaathouders. Het daadwerkelijke aantal organisaties dat gecertificeerd is op de CO₂-Prestatieladder ligt hoger, dat zijn er circa 3.500.

Geïmplementeerde maatregelen zijn maatregelen die een organisatie daadwerkelijk heeft doorgevoerd per eind 2019. Veel maatregelen zijn niet een eenmalige actie maar betreffen een beleidsmaatregel die dus blijft voortduren.

Geplande maatregelen zijn maatregelen die een organisatie heeft gepland voor implementatie na eind 2019.

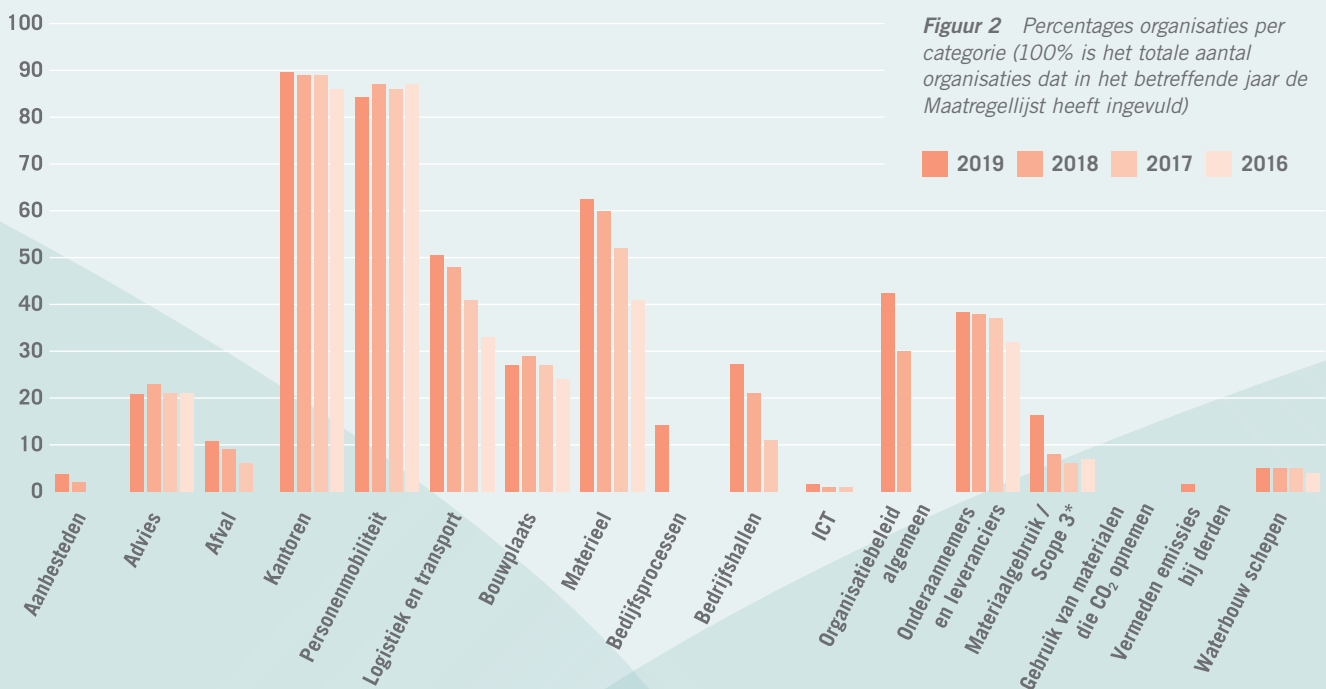
Nieuw toegevoegde maatregelen zijn maatregelen (gepland of geïmplementeerd) die een organisatie zelf heeft toegevoegd, bijvoorbeeld omdat het een maatregel is die bedrijfsspeciek is, of omdat de maatregel (nog) niet op de Maatregellijst voorkomt. Als een soortgelijke maatregel door meerdere organisaties als nieuwe maatregel wordt toegevoegd kan dit aanleiding zijn om bij de jaarlijkse update de Maatregellijst met deze maatregel uit te breiden.

Per organisatie worden gemiddeld circa 24 maatregelen geregistreerd (zie figuur 1).

	2016		2017		2018		2019	
	Totaal	gemiddelde per organisatie	Totaal	gemiddelde per organisatie	Totaal	gemiddelde per organisatie	Totaal	gemiddelde per organisatie
Door hoeveel organisaties ingevuld?	722		839		880		945	
Maatregelen geïmplementeerd	6.773	9,4	11.414	13,6	13.131*	14,9*	15.469	16,4
Maatregelen gepland	3.259	4,5	4.749	5,7	6.095*	6,9*	7.175	7,6
Maatregelen NIEUW toegevoegd	850	1,2	603	0,7	382	0,4	528	0,6

Tabel 1 De maatregellijst in cijfers

* Door een communicatiefout werd in de vorige rapportage over 2018 een aantal verouderde maatregelen meegeteld in het totale aantal geïmplementeerde en geplande maatregelen. De cijfers over 2018 zijn hiervoor gecorrigeerd.

Figuur 2 Percentages organisaties per categorie (100% is het totale aantal organisaties dat in het betreffende jaar de Maatregellijst heeft ingevuld)

2019 2018 2017 2016

* Percentage 2016, 2017, 2018 betreffen alléén Materiaalgebruik

AANTAL ORGANISATIES PER CATEGORIE

De Maatregellijst is gestructureerd in vijftien categorieën. Organisaties kiezen zelf categorieën en maatregelen in de lijst die voor hen materieel zijn. Per categorie wordt in figuur 2 het aantal organisaties gegeven dat één of meer maatregelen binnen die categorie heeft geïmplementeerd.

Kantoren en personenmobiliteit komen bij vrijwel alle organisaties voor, vandaar dat de meeste organisaties maatregelen binnen deze categorieën opvoeren. De reden dat sommige organisaties hier toch geen maatregelen hebben opgevoerd kan zijn dat de omvang van emissies in die categorie relatief klein is in vergelijking met andere emissies van de organisatie. Andere categorieën zijn vooral relevant voor de uitvoering van bouwprojecten, zoals 'Logistiek & Transport', 'Materieel' en 'Bouwplaats'. Het aantal organisaties voor wie deze categorieën relevant zijn loopt daarom uiteen.

Ten opzichte van 2018 zijn er geen grote veranderingen in de verdeling van bedrijven per categorie opgetreden. De categorieën 'Bedrijfshallen' en 'Organisatiebeleid algemeen' zijn relatief sterk gegroeid, voor beide geldt dat deze categorieën relatief nieuw zijn (toegevoegd in 2018). Onder de naam Materiaalgebruik / Scope 3 zijn in de Maatregellijst 2019 twee categorieën samengevoegd die in 2018 nog apart werden genoemd.

3.1 Gebruik van de Maatregellijst over 2019 in detail

Per categorie worden in de volgende paragrafen steeds de volgende aspecten weergegeven:

- **het aantal organisaties** dat maatregelen binnen deze categorie heeft genomen;
- **de meest genomen maatregelen** binnen deze categorie;
- **de belangrijkste veranderingen in 2019** ten opzichte van 2018 in de gerapporteerde aantallen;
- **aandachtspunten voor verdere implementatie** van maatregelen, zoals bijvoorbeeld ontwikkelingen met betrekking tot wetgeving of suggesties welke maatregelen meer aandacht zouden kunnen krijgen;
- **de belangrijkste aanpassingen** in de Maatregellijst 2020 (die in januari 2020 is gepubliceerd voor gebruik in 2020) ten opzichte van 2019.

Om te bepalen welke maatregelen het meest genomen worden kijken we naar het percentage⁴ organisaties dat een maatregel op niveau A ('standaard') heeft genomen. Ook geven we het percentage organisaties dat deze maatregel op niveau B ('vooruitstrevend'), of C ('ambitieuw') heeft geïmplementeerd.

⁴ Het percentage is gerelateerd aan het aantal organisaties dat maatregelen binnen deze categorie heeft opgevoerd. Altijd geldt dat implementatie op niveau B ('vooruitstrevend') inhoudt dat niveau A ('standaard') ook is uitgevoerd. Bij niveau C zijn ook niveau A en B uitgevoerd.

3.1.1 KANTOREN

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Inkoop groene stroom en/of Nederlandse Garanties van Oorsprong (kantoren)			
Niveau A	499	59%	Tenminste 75% van de ingekochte stroom is groen.
Niveau B	361	43%	Tenminste 98% van de ingekochte stroom is groen.
Optimalisatie klimaatinstallaties			
Niveau A	400	47%	Inregelen van klimaatinstallaties van nieuwe gebouwen.
Niveau B	215	25%	Meer dan 50% van het opp. elke 5 jaar ingeregeld.
Erkende Maatregelen kantoren			
Niveau A	279	33%	'Erkende Maatregelen' zijn, of worden doorgevoerd.

In de categorie 'Kantoren' hebben **847** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2019 ten opzichte van 2018

Geen grote wijzigingen.

Aandachtspunten

- Vanaf 2023 geldt een wettelijke verplichting dat kantoorgebouwen (groter dan 100 m²) minimaal Energielabel C moeten hebben. Slechts 234 (28%) van de organisaties rapporteert een maatregel over het Energielabel, slechts 195 (23%) van de organisaties heeft een gemiddeld Energielabel C of beter. Wel neemt het aantal organisaties toe dat een maatregel rapporteert met betrekking tot het energielabel (toename van 158 in 2018 naar 234 in 2019). Veel organisaties zullen deze stap dus nog moeten nemen.
- Eén maatregel op de lijst voor kantoren verwijst naar de 'Erkende Maatregelen voor kantoren' van de overheid. Dit is een lijst met (verplichte) maatregelen die geldt voor diensten met overwegend een kantoorfunctie, zoals overheidsorganisaties en zakelijke dienstverlening. De meeste organisaties die de Maatregellijst invullen zullen daar niet onder vallen, maar de 'Erkende Maatregelen' kunnen zeker relevant zijn. 279 (33%) van de organisaties geeft aan dat ze voldoen aan deze 'Erkende Maatregelen voor kantoren'. In 2018 waren dit 189 organisaties.
- Bij 361 (43%) organisaties draaien de kantoren (bijna) volledig op groene stroom met Nederlandse GVO's (Garanties van Oorsprong). 41% van de organisaties (binnen deze categorie) koopt geen, of slechts beperkt groene stroom. Dit is een eenvoudige maatregel, die organisaties kunnen doorvoeren.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2020

De maatregel 'Energiemanagementsystemen' is herzien en heet nu 'Feedback energieverbruik gebouwen aan de gebruikers'.

De maatregelen 'Optimalisatie klimaatinstallaties' en 'Gebruik duurzame warmte en/of WKO' zijn aangepast.

Er zijn enkele nieuwe maatregelen toegevoegd:

- 'Verwarming met groen gas met NTA 8080 of ISCC certificaat';
- 'Afspraken energieprestatie bij huur';
- 'Benchmarking en optimalisatie energieverbruik'.

3.1.2 PERSONENMOBILITEIT

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
--------	---------------------	----------------------	------------------------------------

Het Nieuwe Rijden

Niveau A	483	61%	Toolbox ter beschikking aan alle chauffeurs
Niveau B	183	23%	Elke chauffeur van een busje heeft een cursus gevolgd
Niveau C	92	12%	90% van alle chauffeurs heeft een cursus gevolgd

Beleid aanschaf of lease van personenauto's

Niveau A	463	58%	Gemiddelde uitstoot wagenpark lager dan 150 g/km
Niveau B	312	39%	Gemiddelde uitstoot wagenpark lager dan 110 g/km
Niveau C	117	15%	Gemiddelde uitstoot wagenpark lager dan 95 g/km

Stimuleren zuinig rijden: monitoring

Niveau A	403	51%	Monitoring brandstofgebruik, jaarlijkse terugkoppeling
Niveau B	154	19%	Monitoring brandstofgebruik, elk kwartaal terugkoppeling
Niveau C	17	2%	Monitoring brandstofgebruik, financiële prikkel

In de categorie 'Personenmobiliteit' hebben **797** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2019 ten opzichte van 2018

- In de maatregellijst 2019 is de maatregel 'Stimuleren elektrisch rijden', door het plaatsen van laadpalen, per abuis komen te vervallen. Deze maatregel werd (in 2018) nog door 385 organisaties ingevuld. In de komende update zal een vervangende maatregel worden voorgesteld.

Aandachtspunten

- Bij 165 organisaties (21%) rijdt een deel van het wagenpark op alternatieve brandstoffen of is full-electric. Dit aantal neemt toe: van 112 in 2018 naar 165 in 2019.
- Deelname aan de 'Nationale Benchmark Mobiliteit' is in 2019 als nieuwe maatregel toegevoegd aan de Maatregellijst. Deze Benchmark, ontwikkeld door Stichting Natuur & Milieu, geeft een goed beeld van het totale mobiliteitsbeleid van een organisatie ten opzichte van anderen. Deze maatregel is door 10 organisaties opgepakt.
- In 2019 is als nieuwe maatregel 'Snelheidsbegrenzer op busjes' toegevoegd. Hiermee wordt het gebruik van snelheidsbegrenzers gestimuleerd, ook voor bedrijfswagens waarvoor dit niet verplicht is. Deze maatregel wordt door 22 organisaties opgepakt.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2020

- De maatregelen 'Beleid t.a.v. aanschaf/lease zuinige personenauto's' en 'Busjes' zijn gecombineerd en in lijn gebracht met Europese inkoopcriteria die door overheidsorganisaties worden gebruikt.
- De maatregel 'Controle bandespanning' (C-niveau) is aangepast.
- De maatregel 'Stimuleren carpoolen' is omschreven naar een zero CO₂-emissiemaatregel.
- De maatregel 'Rijden op alternatieve brandstoffen of full-electric' is omschreven naar een zero CO₂-emissiemaatregel.
- De maatregel van biobrandstoffen als vervanging van normale brandstoffen is omschreven naar de maatregel 'Gebruik van hernieuwbare brandstof als vervanging van fossiele brandstoffen.'

Er zijn drie nieuwe maatregelen opgenomen, gebaseerd op landelijke afspraken in het kader van de coalitie 'Anders Reizen'⁵:

- 'Parkeerbeleid';
- 'Nieuwe medewerkers';
- 'Stimuleren treingebruik voor lange afstanden'.

5 Coalitie Anders Reizen: www.andersreizen.nu

3.1.3 MATERIEEL

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Onderhoud materieel volgens fabrieksopgave			
Niveau A	415	70%	Tenminste 25% van het machinepark wordt onderhouden volgens fabrieksopgave
Niveau B	210	36%	100% van de machines wordt onderhouden volgens fabrieksopgave
Niveau C	16	3%	Verminderd energiegebruik t.o.v. fabrieksinstellingen
Aanschaf zuinigere machines			
Niveau A	316	53%	Brandstofgebruik is overweging bij 50% van de aankopen
Niveau B	170	29%	Brandstofgebruik is overweging bij 75% van de aankopen
Niveau C	81	14%	Brandstofgebruik is overweging bij 90% van de aankopen
Controle juiste bandenspanning			
Niveau A	277	47%	Maandelijkse controle bij deel van het materieel
Niveau B	207	35%	Maandelijkse controle bij tenminste 25% van het materieel
Niveau C	127	21%	Maandelijkse controle bij tenminste 75% van het materieel

In de categorie 'Materieel' hebben **591** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2019 ten opzichte van 2018

Geen grote wijzigingen.

Aandachtspunten

- De maatregelen binnen deze categorie hebben veelal direct impact op Grond-, Weg- en Waterbouw (GWW) projecten in uitvoering en kunnen onderdeel vormen van een dialoog tussen opdrachtnemer en opdrachtgever over CO₂-reductie in specifieke projecten.
- In 2019 zijn twee maatregelen toegevoegd gericht op (gedeeltelijke) elektrificatie van mobiele werktuigen: 'Toepassing van mobiele werktuigen met hybride technologie' en 'Toepassing van mobiele werktuigen op basis van full-electric technologie', deze maatregelen zijn in dat jaar door circa 52, resp. 48 organisaties opgepakt.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2020

- De maatregel 'Gebruik van biobrandstof als vervanging van normale brandstof' is herschreven als maatregel 'Gebruik van hernieuwbare brandstof als vervanging van fossiele brandstof'.
- De maatregel 'Elektrische heftrucks' is herschreven als maatregel 'Zero CO₂-emissie heftrucks'.
- De maatregel 'Toepassing aggregaat op alternatieve brandstof' is herschreven als maatregel 'Toepassing aggregaat op hernieuwbare energie'.
- De maatregel 'Toepassing mobiele werktuigen op basis van full-electric technologie' is herschreven als 'Zero CO₂-emissie maatregel'.

Er zijn twee nieuwe maatregelen toegevoegd:

- 'Zero CO₂-missie aggregaat';
- 'Mobiel werktuig of tractor op biogas'.

3.1.4 LOGISTIEK EN TRANSPORT

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Controle juiste bandenspanning vrachtauto's			
Niveau A	327	69%	Controle van de bandenspanning tenminste jaarlijks
Niveau B	203	43%	Controle van de bandenspanning elke 3 maanden
Stimuleren zuinig rijden door Het Nieuwe Rijden			
Niveau A	298	62%	25% van de chauffeurs op cursus geweest
Niveau B	187	39%	75% van de chauffeurs op cursus geweest
Niveau C	112	23%	90% van de chauffeurs op cursus geweest
Aanschaf zuinigere vrachtwagens			
Niveau A	283	59%	Keuze vrachtwagens met lager brandstofgebruik
Niveau B	85	18%	Keuze vrachtwagens met 15% lager brandstofgebruik
Niveau C	25	5%	Keuze vrachtwagens met 30% lager brandstofgebruik

In de categorie 'Logistiek en transport' hebben **477** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2019 ten opzichte van 2018

Geen grote wijzigingen.

Aandachtspunten

- Het aantal organisaties waarvan een deel van de vrachtwagens volledig op alternatieve brandstoffen rijdt of full-electric is, is verdubbeld van 15 naar 30 (6%). Ook het aantal bedrijven dat aangeeft deels biobrandstof te tanken groeit sterk: van 9 naar 25 organisaties (5%).
- Deelname aan de Lean & Green Award is in 2019 opgenomen in de Maatregellijst. 'Lean & Green logistics' is een CO₂-reductieprogramma dat zich richt op organisaties met veel logistiek. 6 organisaties (1%) hebben deze maatregel ingevuld.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2020

Enkele maatregelen zijn aangescherpt:

- 'Stimuleren zuinig rijden door Het Nieuwe Rijden';
- 'Stimuleren zuinig rijden door monitoring'.

De maatregel 'Rijden op biogas of full-electric' is herschreven als 'Zero CO₂-emissie' maatregel.

De maatregel 'Gebruik van biobrandstof als vervanging van normale brandstof' is herschreven als maatregel 'Gebruik van hernieuwbare brandstof als vervanging van fossiele brandstof'.

De maatregel 'Rijden op aardgas (LNG of CNG)' is als nieuwe maatregel toegevoegd.

3.1.5 ORGANISATIEBELEID ALGEMEEN

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
--------	---------------------	----------------------	------------------------------------

CO₂-bewustzijn bij medewerkers

Niveau A	181	45%	Aandacht in inwerktraject bij meer dan 20% van nieuwe adviseurs en projectleiders
Niveau B	35	34%	Aandacht in inwerktraject bij meer dan 50% van nieuwe adviseurs en projectleiders
Niveau C	38	9%	Aandacht bij functioneringsgesprekken bij meer dan 20% van adviseurs en projectleiders

Selectie onderaannemers en/of leveranciers op CO₂-bewust certificaat

Niveau A	147	37%	Certificaat weegt mee in selectie onderaannemers
Niveau B	9	2%	Bedrijf eist certificaat van belangrijkste onderaannemers

Uitvoeren energiebesparingsmaatregelen

Niveau A	122	30%	Uitvoering bij een terugverdientijd van max. 5 jaar
Niveau B	28	7%	Uitvoering bij een terugverdientijd van max. 10 jaar
Niveau C	8	2%	Uitvoering bij een terugverdientijd van max. 15 jaar

In de categorie 'Organisatiebeleid algemeen' hebben **401** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2019 ten opzichte van 2018

De maatregel 'CO₂-bewustzijn bij medewerkers' is in 2019 verplaatst van de categorie 'Advies' naar de categorie 'Organisatiebeleid algemeen'. Het aantal bedrijven is dat deze maatregel opvoert is bijna verdubbeld (van 97 in 2018 naar 191 in 2019).

Aandachtspunten

De maatregel 'Uitvoeren energiebesparingsmaatregelen' wordt door 122 (30%) organisaties opgevoerd. Dit betreft op niveau A de wettelijk verplichte uitvoering van maatregelen met een terugverdientijd van minder dan 5 jaar (energiezorgplicht, onderdeel van de wet Milieubeheer). Op deze terugverdientijd zijn ook de 'Erkende Maatregelen' van de overheid gebaseerd.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2020

Geen wijzigingen.

3.1.6 ONDERAANNEMERS EN LEVERANCIERS

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Selectie onderaannemers op reisafstand			
Niveau A	291	80%	Reisafstand weegt mee bij selectie onderaannemers
Niveau B	36	10%	Eis met betrekking tot reisafstand
Cursus het Nieuwe Draaien			
Niveau A	42	12%	Enkele chauffeurs/planners van onderaannemers hebben cursus gevolgd
Niveau B	35	10%	Cursus is gevolgd door meer dan 25% van chauffeurs/planners
Niveau C	11	3%	Cursus is gevolgd door tenminste 75% van chauffeurs/planners

In de categorie ‘Onderaannemers en leveranciers’ hebben **362** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2019 ten opzichte van 2018

Geen grote wijzigingen.

Aandachtspunten

- Brandstofgebruik door grondverzet is een van de belangrijkste emissiebronnen voor projecten in de GWW-sector. Overheid, grote opdrachtgevers, aannemers en brancheorganisaties hebben in de Green Deal ‘Het Nieuwe Draaien’ een afspraak gemaakt om deze emissies met 10% te reduceren. Om de doelstellingen van deze Green Deal te realiseren zal de gehele sector hieraan bij moeten dragen, waarbij ook de onderaannemers een belangrijke rol spelen.
- De formulering van de maatregel ‘Cursus het Nieuwe Draaien’, niveau A was in 2019 aangescherpt, waardoor het aantal organisaties dat deze maatregel opvoert is gedaald (51 in 2018, 42 in 2019).

Aanpassingen in de Maatregellijst 2020

Geen wijzigingen.

3.1.7 BEDRIJFSHALLEN

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Erkende Maatregelen bedrijfshallen			
Niveau A	102	40%	'Erkende Maatregelen' zijn, of worden doorgevoerd
Opwekking duurzame energie			
Niveau A	69	27%	10% van de elektriciteit is afkomstig van eigen opwekking
Niveau B	60	23%	20% van de elektriciteit is afkomstig van eigen opwekking
Niveau C	44	27%	50% van de elektriciteit is afkomstig van eigen opwekking

In de categorie 'Bedrijfshallen' hebben **257** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2019 ten opzichte van 2018

- Maatregel 'Opsporen perslucht lekkages' is verplaatst naar de categorie 'Bedrijfsprocessen' en daardoor uit de top drie verdwenen.
- De maatregel 'Erkende maatregelen bedrijfshallen' is sterk gestegen, van 46 (2018) naar 102 (40%) organisaties in 2019.

Aandachtspunten

De maatregel 'Erkende maatregelen bedrijfshallen' wordt door 40% van de organisaties ingevuld. Ook voor veel andere organisaties zal deze maatregel waarschijnlijk relevant zijn.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2020

Naam van de categorie is aangepast naar 'Bedrijfshallen en terreinen'.

Twee nieuwe maatregelen zijn toegevoegd:

- 'LED-buitenverlichting';
- 'Infrarood verwarming'.

3.1.8 BOUWPLAATS

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Gebruik tijdelijke verharding			
Niveau A	157	61%	Gebruik waar mogelijk tijdelijke verharding
Inkoop groene stroom			
Niveau A	125	49%	Gebruik groene stroom op de bouwplaats
Niveau B	99	39%	Groene stroom dekt tenminste 50% van het stroomgebruik
Niveau C	69	27%	Groene stroom dekt tenminste 75% van het stroomgebruik
Energiebesparing bouwkeet			
Niveau A	85	33%	5% voldoet aan eisen bouwbesluit 'tijdelijke gebouwen'
Niveau B	64	25%	20% voldoet aan eisen bouwbesluit 'tijdelijke gebouwen'
Niveau C	29	11%	100% voldoet aan eisen bouwbesluit 'tijdelijke gebouwen'

In de categorie 'Bouwplaats' hebben **256** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2019 ten opzichte van 2018

Het aantal organisaties dat 'Gebruik van tijdelijke verharding' meldt, is weer sterk toegenomen, na een terugval in 2018, waarschijnlijk als gevolg van een naamswijziging van de maatregel.

Aandachtspunten

125 (49%) organisaties koopt groene stroom in voor gebruik op de bouwplaats. Met een relatief geringe inspanning kunnen organisaties groene stroom inzetten op de bouwplaats. Let op dat volgens de CO₂-Prestatieladder alleen groene stroom met Nederlandse GVO's (Garanties van Oorsprong) als groen bestempeld mag worden.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2020

Er is één nieuwe maatregel toegevoegd: 'Levering van hernieuwbare brandstof op de bouwplaats'.

3.1.9 ADVIES

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Dialogo m.b.t. CO₂-reductie met grote opdrachtgevers			
Niveau A	127	64%	Incidenteel wordt CO ₂ -reductie besproken met grote opdrachtgevers
Niveau B	51	26%	Vast agendapunt in periodiek overleg met grote opdrachtgevers
Niveau C	6	3%	Vast agendapunt in periodiek overleg met alle opdrachtgevers
Aandacht voor CO₂-reductie in projecten NIET verkregen met gunningsvoordeel			
Niveau A	102	52%	In tenminste 10% van ontwerp opdrachten
Niveau B	53	27%	In tenminste 50% van ontwerp opdrachten
Niveau C	36	18%	Bij alle ontwerp opdrachten
CO₂-gerelateerd onderzoek en innovatie			
Niveau A	83	42%	2% tot 10% van onderzoek- en innovatiebudget
Niveau B	51	26%	10% tot 20% van onderzoek- en innovatiebudget
Niveau C	33	17%	Meer dan 20% van onderzoek- en innovatiebudget

In de categorie 'Advies' hebben **197** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2019 ten opzichte van 2018

Omdat de maatregel 'CO₂-bewustzijn bij medewerkers' is verplaatst naar de categorie 'Organisatiebeleid algemeen' is deze uit de top 3 verdwenen. Nieuw in de top drie is de maatregel 'CO₂-gerelateerd onderzoek en innovatie'

Aandachtspunten

In het kader van het onderscheidend vermogen van de Ladder hecht SKAO grote waarde aan de dialoog over CO₂-reductie tussen opdrachtgever en opdrachtnemer, ook in individuele projecten. Het aangaan van deze dialoog helpt om reductiekansen te ontdekken en te verzilveren. 64% van de organisaties voor wie de categorie 'Advies' relevant is geeft aan deze dialoog aan te gaan.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2020

Geen wijzigingen.

3.1.10 MATERIAALGEBRUIK / SCOPE 3

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
--------	---------------------	----------------------	------------------------------------

Ontwikkeling extra reducerende maatregelen in projecten

Niveau A	99	64%	Extra maatregelen in één of meer projecten
Niveau B	23	15%	Extra maatregelen in 20% projecten
Niveau C	10	6%	Extra maatregelen in 50% projecten

Toepassen van producten van duurzaam beton

Niveau A	17	11%	Tenminste 10% voldoet aan de eisen van het Moederbestek Duurzaam Beton
Niveau B	5	3%	100% voldoet aan eisen Moederbestek Duurzaam Beton
Niveau C	4	3%	Bedrijf past standaard verdergaande eisen voor duurzaam beton toe

Toepassen van betonreststromen

Niveau A	15	10%	Bedrijf laat minimaal 5%(V/V) van het volume toeslagmaterialen vervangen door betonreststromen
Niveau B	8	5%	Bedrijf laat minimaal 10%(V/V) van het volume toeslagmaterialen vervangen door betonreststromen
Niveau C	4	3%	Bedrijf laat minimaal 15%(V/V) van het volume toeslagmaterialen vervangen door betonreststromen

In de categorie 'Materiaalgebruik /scope 3' hebben **154** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2019 ten opzichte van 2018

- Onder de naam Materiaalgebruik / Scope 3 zijn in de Maatregellijst 2019 twee categorieën samengevoegd. Tevens zijn enkele maatregelen met betrekking tot de inzet van duurzaam beton en duurzaam asfalt toegevoegd. Deze maatregelen worden door 10 (6%), respectievelijk 17 (11%) organisaties opgevoerd.
- Toepassing van de maatregel 'Selectie materialen o.b.v. DuboCalc' is afgenomen van 39 (in 2018) naar 14 (9%) organisaties. Dit is waarschijnlijk gerelateerd aan de verandering van categorie van deze maatregel.

Aandachtspunten

Het gebruik van de MKI-waarde bij de selectie van materialen en hergebruik van materialen als beton en asfalt zijn belangrijke ontwikkelingen die in de GWW-sector veel aandacht krijgen. Toch worden maatregelen die hierop aansluiten maar door een klein aantal organisaties ingevuld. Mogelijk kan de formulering van de maatregelen verbeterd worden. Gebruik van de maatregel 'Extra reducerende maatregelen in projecten' neemt nog wel toe maar is erg vaag geformuleerd. In de komende update van de Maatregellijst zal hier aandacht aan besteed worden.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2020

De maatregel 'Gebruik van materialen die CO₂ opnemen' wordt verplaatst en toegevoegd aan categorie materiaalgebruik/scope 3.

3.1.11 BEDRIJFSPROCESSEN

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
--------	---------------------	----------------------	------------------------------------

Opsporen perslucht lekkages

Niveau A	81	60%	Jaarlijkse controle (conform Erkende Maatregelen)
Niveau B	24	18%	Driemaandelijke controle

Reductie energieverbruik elektromotoren in bedrijfsprocessen

Niveau A	18	13%	Onderzoek zuinige elektromotoren (conform Erkende Maatregelen)
Niveau B	8	6%	Toepassing rendementsklasse IE3 of IE4 bij vervanging
Niveau C	2	1%	Versnelde vervanging door rendementsklasse IE3 of IE4

Reductie energieverbruik koeling / koelcellen

Niveau A	4	3%	Onderzoek besparing koeling (conform Erkende Maatregelen)
Niveau B	3	2%	10% extra CO ₂ -reductie door verdergaande maatregelen
Niveau C	3	2%	20% extra CO ₂ -reductie door verdergaande maatregelen

In de categorie 'Bedrijfsprocessen' hebben **135** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2019 ten opzichte van 2018

Deze categorie is in 2019 nieuw toegevoegd, de maatregelen m.b.t. elektromotoren en koeling zijn voor het eerst opgenomen in 2019.

Aandachtpunten

Maatregelen m.b.t. elektromotoren en koeling betreffen (op A-niveau) maatregelen afkomstig van de door de overheid opgestelde lijst van Erkende Maatregelen, die door veel organisaties verplicht genomen moeten worden. De maatregel met betrekking tot elektromotoren wordt door slechts 18 organisaties (13%) opgevoerd. Deze maatregel is waarschijnlijk voor veel meer organisaties relevant.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2020

Er is één maatregel toegevoegd met betrekking tot verpakkingsmateriaal.

3.1.12 AFVAL

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Realiseren verkoopbaar secundair materiaal			
Niveau A	59	58%	Verkoop secundair materiaal als grondstof
Niveau B	35	35%	Verkoop meerdere soorten secundair materiaal als grondstof
Niveau C	18	18%	Ketenoverleg over upcycling
Inkoop van hulpstoffen – gebruik van secundaire materialen			
Niveau A	48	48%	Onderzoekt mogelijkheden gebruik secundair materiaal
Niveau B	32	32%	Gebruikt twee secundaire materialen als hulpstof
Inzicht in vermeden CO₂ als gevolg van de verwerking van afvalstromen			
Niveau A	21	21%	Kwantificering van vermeden ketenemissies voor 80% afvalstromen
Niveau B	15	15%	Kwantificering van vermeden ketenemissies voor alle afvalstromen
Niveau C	11	11%	Aantoonbare toename van vermeden ketenemissies

In de categorie 'Afval' hebben **101** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2019 ten opzichte van 2018

Het aantal organisaties dat maatregelen in de categorie 'Afval' opvoert is toegenomen van 76 naar 101.

Aandachtspunten

Het onderwerp Circulaire Economie krijgt steeds meer aandacht. De afvalsector speelt daarbij een belangrijke rol. Voor deze sector is inzicht in vermeden CO₂-emissies een belangrijke indicator voor de bijdrage aan circulariteit. 21 organisaties (21%) rapporteert over vermeden emissies.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2020

De maatregel met betrekking tot 'Verlagen energieverbruik vuilniswagens en mobiele afvalpersen' is herzien.

3.1.13 WATERBOUW SCHEPEN

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Terugdringen stationair dieselgebruik			
Niveau A	29	62%	Gebruikt walstroom of een eigen generator
Niveau B	13	28%	Gebruikt altijd walstroom indien beschikbaar
Inkoop groene stroom			
Niveau A	19	40%	Minder dan 50% walstroom is groene stroom
Niveau B	10	21%	Meer dan 80% walstroom is groene stroom
Niveau C	7	15%	Meer dan 95% walstroom is groene stroom
Verbeteren brandstofefficiency equipment			
Niveau A	18	38%	Efficiency-indicatoren gedefinieerd en monitoring ingevoerd
Niveau B	7	15%	Koppelt deze monitoring ook aan doelstellingen

In de categorie ‘Waterbouw schepen’ hebben **47** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2019 ten opzichte van 2018

Geen grote wijzigingen.

Aandachtspunten

Veel maatregelen van organisaties in deze sector betreffen specifieke aanpassingen van schepen die zich lastig laten vertalen naar generieke maatregelen. Deze worden deels als ‘custom’ maatregel opgevoerd, deels beschouwen organisaties dit als concurrentiegevoelige informatie die alleen met de certificerende instelling wordt gedeeld in het kader van de audit van de CO₂-Prestatieladder.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2020

- De maatregel ‘Gebruik biobrandstof’ is herschreven als maatregel ‘Gebruik van hernieuwbare brandstof als vervanging van fossiele brandstof’.
- Er is één nieuwe maatregel toegevoegd: ‘Zero CO₂-emissievaartuigen’

3.1.14 AANBESTEDEN

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Toepassing van gunningvoordeel m.b.t. tot CO₂-ambitie in de GWW sector - werken			
Niveau A	10	29%	Tot 25% van de werken
Niveau B	3	9%	25-75% van de werken
Niveau C	1	3%	Alle werken
Mogelijk maken van inzet secundair materiaal en gebruikte componenten			
Niveau C	6	17%	Wegnemen belemmeringen toepassing secundair materiaal
CO₂-uitstoot over de levensduur is criterium bij gunning van werken			
Niveau A	5	14%	Tot 25% van de werken
Niveau B	2	6%	25-75% van de werken
Niveau C	1	3%	Alle werken

In de categorie 'Aanbesteden' hebben **35** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2019 ten opzichte van 2018

- Het aantal organisaties dat maatregelen in deze categorie opvoert is verdubbeld van 18 naar 35.
- De maatregel 'Mogelijk maken van gebruik secundair materiaal' wordt door 6 organisaties opgevoerd.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2020

Er zijn twee nieuwe maatregelen toegevoegd:

- 'Het gebruik van MVI-criteria in aanbestedingen';
- 'Toepassen Ambitieweb en Omgevingswijzer' uit de aanpak duurzaam GWW.

3.1.15 ICT

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Doorvoeren van de Maatregellijst MJA 3			
Niveau A	10	63%	Doorvoeren meest relevante procesmaatregelen
Niveau B	8	50%	Doorvoeren proces- en erkende maatregelen
Niveau C	3	19%	Realisatie 2 innovatieve maatregelen

2.1.15 ICT

In de categorie 'ICT' hebben **16** organisaties maatregelen ingevuld.

Veranderingen in 2019 ten opzichte van 2018

Geen grote wijzigingen.

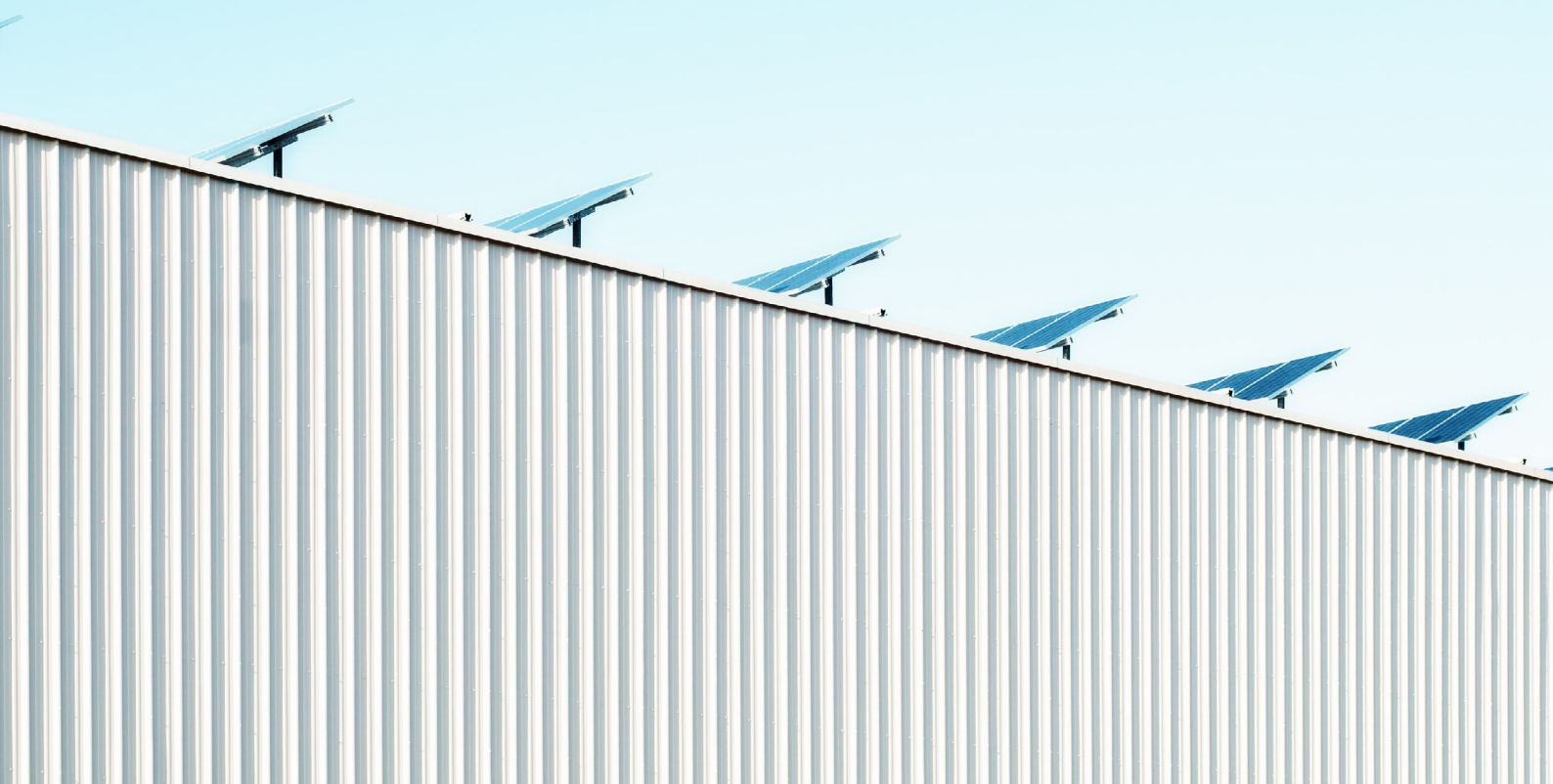
Aandachtspunten

Deze maatregel is gebaseerd op de afspraken in het kader van de Meerjarenaafpraak energie-efficiency ICT (MJA ICT). Binnen de MJA ICT wordt een lijst met circa 30 proces-, erkende en innovatieve maatregelen gehanteerd.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2020

Er is één nieuwe maatregel toegevoegd m.b.t. de Power Usage Effectiveness (PUE), een maat voor de efficiency van datacentra.

3.1.16 VERMEDEEN EMISSIES BIJ DERDEN

In de categorie ‘Vermeden emissies bij derden’ hebben **16** organisaties maatregelen ingevuld. De categorie en beide maatregelen zijn in 2019 nieuw aan de maatregellijst toegevoegd.

Meest genomen maatregelen

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN DEZE CATEGORIE	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
<i>Levering van materialen of gasen aan derden</i>			
Niveau C	9	56%	Vermeden emissies door levering aan derden
<i>Opwekking duurzame energie</i>			
Niveau B	6	38%	Ter beschikking stellen van daken of areaal
Niveau C	1	6%	Levering van duurzame energie aan derden

3.1.17 GEBRUIK VAN MATERIALEN DIE CO₂ OPNEMEN

De maatregel 'Vastleggen CO₂ door verwerking van materialen' is door geen enkele organisatie opgevoerd.

Aanpassingen in de Maatregellijst 2020

Deze maatregel is in 2020 verplaatst naar de categorie materiaalgebruik / scope 3.

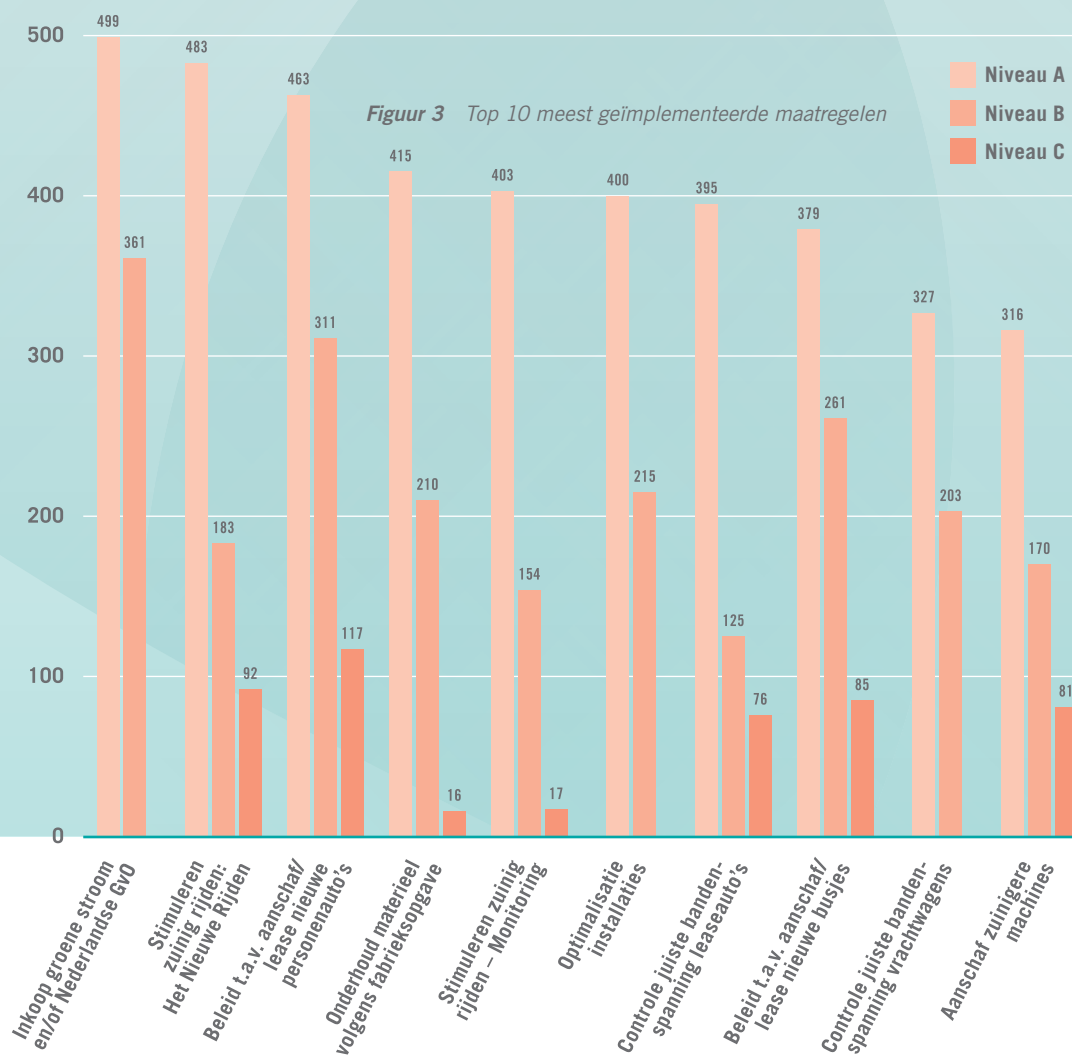
3.2 Meest genomen maatregelen en sterkste groeiers

In **figuur 3** is de top 10 van meest geïmplementeerde maatregelen weergegeven. Dit betreft het aantal organisaties dat een bepaalde maatregel genomen heeft. Per maatregel is de mate van implementatie te zien (niveau A, B of C).

In **tabel 2** (p. 43) zijn meer gegevens over deze 10 meest geïmplementeerde maatregelen te vinden. De percentages in deze tabel zijn berekend ten opzichte van het totale aantal organisaties dat de Maatregellijst heeft ingevuld (100% zijn 945 organisaties).

Inkoop groene stroom (kantoren) is de meest gekozen maatregel, bijna 500 bedrijven nemen groene stroom af voor tenminste 75% van het elektriciteitsgebruik, van deze organisaties nemen er 361 vrijwel volledig groene stroom af.

In **tabel 3** (p. 44) zijn de maatregelen weergegeven die in 2019 de sterkste groei hebben laten zien in het aantal organisaties dat de betreffende maatregel heeft genomen.

NIVEAU	AANTAL ORGANISATIES	% VAN TOTAAL	OMSCHRIJVING MAATREGELEN (VERKORT)
Kantoren: Inkoop groene stroom en/of Nederlandse Garanties van Oorsprong (GvO)			
Niveau A	499	53%	Tenminste 75% van de ingekochte stroom is groen
Niveau B	361	38%	Tenminste 90% van de ingekochte stroom is groen
Stimuleren zuinig rijden: Het Nieuwe Rijden			
Niveau A	483	51%	Beschikbaar stellen van toolboxes voor alle chauffeurs
Niveau B	183	19%	Elke chauffeur van een busje heeft cursus gevolgd
Niveau C	92	10%	90% van de chauffeurs (auto & busje) heeft cursus gevolgd
Beleid t.a.v. aanschaf/lease nieuwe personenauto's			
Niveau A	463	49%	Gemiddelde uitstoot lager dan 150 gr/km
Niveau B	311	33%	Gemiddelde uitstoot lager dan 110 gr/km
Niveau C	117	12%	Gemiddelde uitstoot lager dan 95 gr/km
Onderhoud materieel volgens fabrieksopgave			
Niveau A	415	44%	Tenminste 25% van het machinepark volgens fabrieksopgave
Niveau B	210	22%	100% van de machines volgens fabrieksopgave
Niveau C	16	2%	Vermindert energiegebruik t.o.v. fabrieksinstellingen
Personenauto's: stimuleren zuinig rijden – Monitoring			
Niveau A	403	43%	Monitoren van brandstofgebruik en jaarlijks feedback
Niveau B	154	16%	Monitoren van brandstofgebruik en 3-maandelijks feedback
Niveau C	17	2%	Monitoren van brandstofgebruik en financiële prikkel
Optimalisatie klimaatinstallaties			
Niveau A	400	42%	Inregelen van klimaatinstallaties van nieuwe gebouwen
Niveau B	215	23%	Meer dan 50% van het opp. elke 5 jaar ingeregeld
Controle juiste bandenspanning leaseauto's			
Niveau A	395	42%	Jaarlijkse controle bij meer dan 50% van de leaseauto's
Niveau B	125	13%	Kwartaalcontrole bij meer dan 50% van de leaseauto's
Niveau C	76	8%	Kwartaalcontrole bij meer dan 90% van de leaseauto's
Beleid t.a.v. aanschaf/lease nieuwe busjes			
Niveau A	379	40%	Gemiddelde uitstoot is lager dan 210 gr/km
Niveau B	261	28%	Gemiddelde uitstoot is lager dan 175 gr/km
Niveau C	85	9%	Gemiddelde uitstoot is lager dan 147 gr/km
Controle juiste bandenspanning vrachtwagens			
Niveau A	327	35%	Controle van de bandenspanning tenminste jaarlijks
Niveau B	203	21%	Controle van de bandenspanning elke drie maanden
Aanschaf zuinigere machines			
Niveau A	316	33%	Brandstofgebruik is overweging bij 50% van de aankopen
Niveau B	170	18%	Brandstofgebruik is overweging bij 75% van de aankopen
Niveau C	81	9%	Brandstofgebruik is overweging bij 90% van de aankopen

Tabel 2 Overzicht meest genomen maatregelen

“De Maatregellijst is zowel hulpmiddel voor positiebepaling als hulpbron bij het vaststellen van een ambitieuze reductiedoelstelling”

MAATREGEL	CATEGORIE	TOENAME 2019		
		A	B	C
<i>Niveau</i>				
1. Aanschaf/lease personenauto's o.b.v. CO ₂ emissiemeting uit de praktijk	Personenmobiliteit	+106	+77	+51
2. Faciliteiten voor thuis- en telewerken	Personenmobiliteit	+101	+44	+25
3. Erkende maatregelen voor kantoren	Kantoren	+90		
4. CO ₂ bewustzijn bij medewerkers	Organisatiebeleid algemeen	+84	+62	+21
5. Inkoop efficiëntere hardware		+83	+33	
6. Beschikbaar stellen e-bike of e-scooter	Personenmobiliteit	+83	+4	

Tabel 3 Maatregelen met de sterkste groei in 2019

3.3 Algemene aanpassingen in de Maatregellijst 2020 t.o.v. 2019

Een aantal maatregelen met betrekking tot de invoering van full-electric materieel, voertuigen en vaartuigen is herschreven als ‘Zero CO₂-emissie-maatregelen’, hieronder wordt ook de inzet van waterstof gerekend. Ook zijn een aantal maatregelen gericht op de inzet van biobrandstoffen herschreven als ‘Gebruik van hernieuwbare brandstoffen’ en is de terminologie gelijkgetrokken.

Daarnaast is er in de Maatregellijst 2019 één nieuwe categorie toegevoegd. In overleg met de brancheorganisatie Cumela is de categorie ‘Groenonderhoud’ toegevoegd, met twee nieuwe maatregelen:

- Opwerken van organische reststoffen tot verkoopbare grondstof
- Eigen productie biogas

De categorie ‘Gebruik van materialen die CO₂ opnemen’ is vervallen. De bestaande maatregel is toegevoegd aan categorie materiaalgebruik/scope 3.

4 MAATSCHAPPELIJKE ONTWIKKELINGEN MAATREGELLIJST 2019

Gijs Termeer, programmadirecteur SKAO

Binnen de CO₂-Prestatieladder wordt de Maatregel-lijst sinds 2015 gebruikt. In dit hoofdstuk gaan we allereerst in op de toegevoegde waarde van de Maatregellijst binnen de systematiek van de Ladder. Vervolgens relateren we een aantal ontwikkelingen in de Maatregellijst aan maatschappelijke ontwikkelingen en de strategie richting een klimaatneutrale en circulaire infrastructuur in 2030.

De toegevoegde waarde van de Maatregellijst binnen de CO₂-Prestatieladder

De Maatregellijst heeft binnen de Ladder een aantal belangrijke functies:

- De Ladder vraagt organisaties om een reductie-doelstelling te kiezen die ambitieus is voor de situatie van het bedrijf zelf en die vergelijkbaar is met die van sectorgenoten. Door de invulling van de Maatregellijst wordt het voor een bedrijf duidelijk of het een koploper, een middenmoter of een achterblijver is. Ook de certificerende instelling kan, dankzij de Maatregellijst, een veel beter beeld krijgen van de relatieve positie van een bedrijf, de reductieambities en -plannen, in vergelijking met die van sectorgenoten;
- De Maatregellijst biedt concreet inzicht in de vraag of een bedrijf permanent werkt aan CO₂-reductie. Bij de jaarlijkse ladderbeoordeling is de Maatregellijst de organisatie en de certificerende instelling een hulpmiddel om de voortgang van het plan van aanpak te toetsen.
- De Maatregellijst werkt in de praktijk als inspiratiebron om te zoeken naar praktische maatregelen die bedrijven kunnen nemen.
- Jaarlijks vindt een update van de Maatregellijst plaats, op basis van wat er in het voorafgaande jaar ingevuld is. Hierdoor verschuiven de ambitieniveaus: een maatregel kan het ene jaar 'B vooruitstrevend' zijn en het volgende jaar 'A Standaard'. Ook komen een aantal maatregelen die organisaties zelf hebben toegevoegd in de Maatregellijst. Hierdoor blijft de lijst actueel en aansluiten bij de praktijk.
- De Maatregellijst speelt ook een grote rol bij kennisontwikkeling en kennisdeling, een belangrijke invalshoek van de Ladder. Vanaf niveau 3 moeten alle bedrijven aantoonbaar deelnemen aan activiteiten, die hen helpen nieuwe CO₂-reducerende maatregelen te nemen. Grote bedrijven moeten op niveau 4 aantoonbaar een programma hebben dat leidt tot een nieuwe maatregel en op niveau 5 een programma gericht op kennisdeling over specifieke maatregelen uit de Maatregellijst.
- De Maatregellijst is zo opgezet dat de ingevulde gegevens van organisaties anoniem in een database terechtkomen, zodat het mogelijk is het gebruik van de Maatregellijst te monitoren. Daardoor weet SKAO welke maatregelen wel (en niet) genomen worden en welke ontwikkeling er zit in de implementatie van maatregelen;

Hieronder gaan we verder in op dit laatste punt.

STEEDS MEER ORGANISATIES STAPPEN OVER VAN FOSSIEL NAAR ELEKTRISCH EN HYBRIDE

In de rapportage van de Maatregellijst is een duidelijke groei te zien in het gebruik van hybride en elektrisch materieel op de bouwplaats en in projecten. In 2018 zagen we hiervoor de eerste CO₂-reducerende maatregelen verschijnen, opgevoerd door de gecertificeerde bedrijven. Gezien de aandacht voor het Klimaatakkoord en de discussie rond stikstof in 2019 was te verwachten dat organisaties hierop zouden reageren.

Bijna 10% van de bedrijven dat materieel voor de bouwplaats gebruikt (kranen, graafmachines, etc.) heeft inmiddels minstens één hybride of full electric machine op de bouwplaats staan. Een twintigtal bedrijven heeft al meerdere full electric machines draaien op de bouwplaats. De verwachting is dat het gebruik van deze machines de komende jaren sterk toe zal nemen. Belangrijk aandachtspunt daarbij is de beschikbaarheid van met name elektrische alternatieven voor het **zwaardere materieel**.

Niet alleen bij het materieel op de bouwplaats is een sterke toename te zien van hybride en elektrisch materieel te zien. Ook bij het lichtere handgereedschap is een sterke groei te zien. Zo verdrievoudigde het aantal bedrijven (250 in totaal) dat maatregelen neemt om elektrisch handgereedschap te gebruiken. Ook in transport en logistiek zien we een toename van hybride en full electric vervoer, maar daar zie je ook een groei van alternatieve brandstoffen (zoals de inzet van biodiesel).

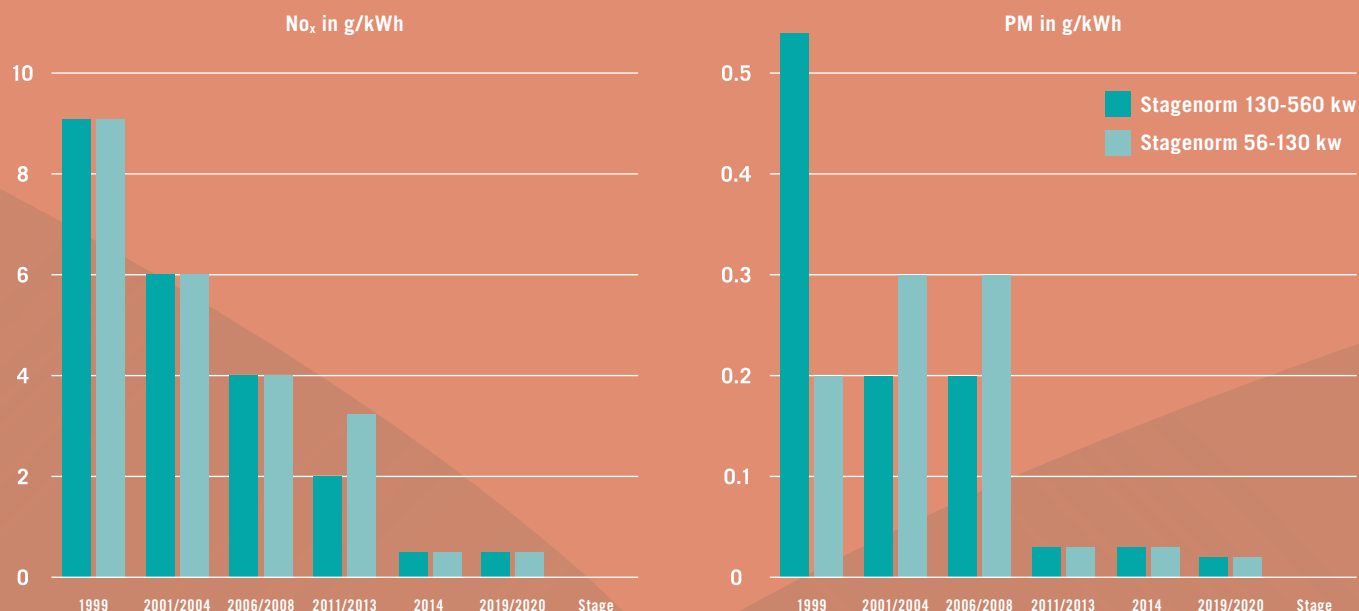
MAATSCHAPPELIJKE ONTWIKKELINGEN EN DE MAATREGELLIJST

Er is nog een lange weg te gaan voordat projecten klimaatneutraal en circulair kunnen worden uitgevoerd. Twee maatschappelijke ontwikkelingen in 2019 spelen echter een belangrijke rol in de versnelling. Dat zijn ten eerste het Klimaatakkoord en ten tweede de stikstof-discussie n.a.v. de Programma Aanpak Stikstof (PAS) uitspraak. Een derde ontwikkeling in 2020 is bovendien de lancering van *Naar klimaatneutrale en circulaire rijksinfrastructuurprojecten*, de **strategie** van het Ministerie van IenW.

STRATEGIE MINISTERIE IENW

Begin 2020 lanceerde het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) haar **strategie** *Naar klimaatneutrale en circulaire rijksinfrastructuurprojecten*. Het Ministerie van IenW heeft de ambitie uiterlijk in 2030 volledig klimaatneutraal te zijn en circulair te werken. Dit houdt in dat ze dan evenveel energie zelf opwekken als ze verbruiken en geen CO₂ of andere broeikasgassen uitstoten. De strategie geeft een overzicht van de bronnen van CO₂-uitstoot van het ministerie en haar twee belangrijkste infrastructuurbeheerorganisaties Rijkswaterstaat en ProRail. Voor de eigen organisaties als voor de keten. Zowel het Ministerie van I&W en ProRail zijn gecertificeerd voor de CO₂-Prestatieladder (op niveau 4 respectievelijk niveau 5). Voor Rijkswaterstaat en ProRail zijn 8 transitiepaden benoemd:

- 1 Droog grondverzet en overige mobiele werktuigen (RWS)
- 2 Kunstwerken (RWS)
- 3 Kustlijnzorg en vaargeulonderhoud (RWS)
- 4 Wegverharding (RWS)
- 5 Bovenbouw spoor (ProRail)
- 6 Energievoorziening (ProRail)
- 7 Grondverzet en inzet materieel (ProRail)
- 8 Kunstwerken en overig materiaal (ProRail)

Figuur 4 Emissies stikstofoxide (NO_x) en fijnstof (PM) Europese stage-normen mobiele werktuigen
(Bron: Factsheet Impact Mobiele Werktuigen – BMWT en Natuur & Milieu)

DE PAS-UITSPRAAK EN DE STIKSTOFDISCUSSIE

Het kan niemand ontgaan zijn. Op 29 mei 2019 deed de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State twee belangrijke uitspraken over het Programma Aanpak Stikstof (PAS).

De Afdeling bestuursrechtspraak oordeelde dat de PAS niet als basis mag worden gebruikt voor toestemming voor activiteiten die extra stikstofuitstoot veroorzaken. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de uitbreiding van een veehouderij of de aanleg van een nieuwe weg. Op basis van de PAS wordt vooruitlopend op toekomstige positieve gevolgen van maatregelen voor beschermde natuurgebieden, alvast toestemming gegeven voor activiteiten die mogelijk schadelijk zijn voor die gebieden. Zo'n toestemming vooraf mag niet op grond van de Europese Habitatrichtlijn. Die eist namelijk dat vooraf vast moet staan dat de geplande maatregelen daadwerkelijk resultaat hebben.

Hiermee kwam in één klap de vergunningverlening van bijna alle bouwprojecten in Nederland stil te liggen. En daarmee dus ook de nieuwe projecten in de Grond-Weg- Waterbouw. De bouwmachines, het materieel van de aannemers zijn een belangrijke bron van stikstofuitstoot bij de aanleg en onderhoud van (nieuwe) infrastructuur. De uitstoot per type machine (onderverdeeld in **Europese 'Stagenormen'**) verschilt echter sterk (zie ook figuur 4 hierboven). Een stage IV machine uit 2014 stoot zo 80% minder NO_x uit t.o.v. een stage 3B

uit 2011. Volledig elektrische machines stoten lokaal helemaal geen NO_x uit. Een belangrijk element bij de discussie rond stikstof, anders dan bij CO₂, is wáár de stikstof wordt uitgestoten.

ROL SKAO EN DE MAATREGELLIJST

Bovengenoemde twee ontwikkelingen hebben invloed gehad op de maatregelen die bedrijven nemen m.b.t. het gebruik van machines op de bouwplaats. We verwachten dat de komende jaren het aantal genomen maatregelen rond duurzamer materieel sterk zullen groeien. De Maatregellijst speelt daarin een belangrijke rol. Als inspirator, voor vergelijking, lancering van nieuwe maatregelen en om trends te kunnen waarnemen.

Daarnaast werkt SKAO, samen met opdrachtgevers en brancheorganisaties, sinds begin 2019 aan de ontwikkeling van een meetlat voor materieelinzet. Deze bevindt zich, begin 2020, in de afrondende fase. Doel van deze meetlat is om op basis van de Milieu Kosten Indicator (MKI), bedrijven met duurzamer materieel te belonen in de gunning. SKAO sluit met de ontwikkeling aan bij de diverse Green Deals in de sector (Duurzaam GWW 2.0 en Het Nieuwe Draaien) en de ontwikkelingen van de transitiepaden grondverzet en materieel van RWS en ProRail. Na de zomer van 2020 gaat SKAO hiervoor in samenwerking met Rijkswaterstaat trainingen voor lokale opdrachtgevers organiseren.

COLOFON

Dit document is tot stand gekomen op basis van de gegevens in de Maatregellijst database per 1 januari 2019.

Tekst en analyses: Vincent Swinkels en Bart van der Ree, SQ Consult, in opdracht van SKAO

Grafisch ontwerp: Autobahn

Uitgave: April 2020

Dit document staat niet op zichzelf. Zie ook onze website www.skao.nl voor meer informatie over de CO₂-Prestatieladder, SKAO, de laatste versie van het Handboek, brochure en een overzicht van alle gecertificeerde organisaties en opdrachtgevers.

Aan dit document kunnen geen rechten worden ontleend.